

OLUMLU GENÇLİK GELİŞİMİ YAKLAŞIMI AÇISINDAN SPOR ETKİNLİKLERİNE KATILIMIN GENÇLERE YANSIMALARI

Reflections of Participation in Sports Activities on Youth in terms of Positive Youth Development Approach

Aslıhan AYKARA*

*Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Hande ALBAYRAK**

**Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin, spor etkinliklerinde yer almalarının yaşamlarına yansımalarını anlama amacını taşıyan bu çalışma, nitel araştırma deseniyle gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle on iki gönüllü genç kızdan oluşan bir odak grup çalışması yapılmış, ardından bunların içinden yine gönüllü olan yedi genç kız ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Odak grup çalışmasından ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler, araştırmacıların kendileri tarafından çözümlenmiştir. Bu analiz sonucunda ortaya çıkan ana temalar gençlerin spor etkinliklerine ilişkin algıları, gençlerin bireysel gelişimleri ve gençlerin aileleri, arkadaşları ve sosyal çevreleri ile ilişkileridir. Araştırmada ortaya çıkan bu ana temalar, olumlu gençlik gelişimi yaklaşımında yer alan yetkinlik, güven, karakter, bağ, önemseme ve şefkat gösterme kavramları açısından ele alınmış ve araştırma, dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin yaşamlarında spor etkinliklerinin yerine ilişkin önerilerle sonlandırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda spor etkinliklerine katılan gençlerin çevrelerindeki bireylerle kurdukları ilişkilerde bağlarının güçlendiği, ailelerinin ve çevrelerinin olumlu tutum ve davranışlarının da özgüvenlerine katkıda bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Spor etkinlikleri, genç, olumlu gençlik gelişimi, dezavantajlı koşullar.

ABSTRACT

Based on qualitative research method, the aim of this study is to understand reflections of young, disadvantaged people's participation in sports activities on their lives. Primarily, a focus group study consisting of a group of twelve voluntary girls is done. Then, a semi-structured in depth meetings are carried out with seven voluntary girls selected from the first twelve girl group. Data obtained from the focus group study and semi-structured in depth meetings are analyzed by researchers by themselves. The main themes coming from this analysis were perception about

young people's sports activities, individual developments of youth, and their relationships with their families, friends and social environments. These main themes were discussed from the perspective concepts of competence, confidence, character, connection, caring and compassion in positive youth development approach and the study is concluded with some proposals related with the place of sports events on the lives of disadvantaged people.

According to the analysis, young people participating in sports activities became stronger connection in relationships with their environment and positively attitudes and behaviours of their families caused positive development for their self-esteem.

Key Words: Sports activities, youths, positive youth development, disadvantageous circumstances.

GİRİŞ

Fiziksel, bilişsel ve sosyal açılardan sağlıklı bir gelişim süreci geçirebilmeleri için başta yoksulluk içinde ve olumsuz çevre koşulları altında yaşayanlar olmak üzere toplumdaki tüm gençlere, destekleyici fırsatların, çeşitli proje ve programların sunulması önemlidir. Gençler okul dışı zamanlarını verimli geçirecek programların, etkinliklerin eksikliğinden ve çevresel, ailevi, kişisel sorunlardan dolayı, eğitime devam etmeme, zararlı alışkanlıklar edinme, anti-sosyal davranışlar gösterme gibi gelişimlerini olumsuz etkileyen davranışlara yönelebilmektedirler. Gençlerin sağlıklı gelişimi için, zarar azaltıcı bakış açısıyla geliştirilecek programlardan öte, koruyucu-önleyici ve geliştirici programların artırılması üzerinde durulmalıdır. Bu programların öğretici ve geliştirici nitelikte, sanat ve spor gibi araçlarla gençlerin yaşına ve ilgilerine göre şekillendirilmesi faydalı olacaktır.

Spora katılım gösteren gençlerle yapılan çalışmalara bakıldığında yaşadıkları gelişimsel değişimler görülecektir. Örneğin bu konuya ilişkin olarak yapılan araştırmalar (Lerner ve diğ., 2005; Camiré ve diğ., 2009; Holt, 2008) spora katılım ve gençlerin fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal gelişiminde çeşitli olumlu sonuçların elde edilmesi arasında ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sporun gelişim çağındaki bireyler üzerinde çok yönlü etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada, olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı açısından dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin spora katılımının gelişimlerine nasıl katkıda bulunduğunu onların kendi anlatımlarıyla anlayabilmek ve onların gözüyle sporun ne anlam ifade ettiğini açıklayabilmek amaçlanmıştır.

Olumlu Gençlik Gelişimi

Spor etkinliklerinde yer almanın gençlerin gelişimleri üzerindeki etkilerinin anlaşılabilmesi açısından, öncelikle “olumlu gençlik gelişimi” kavramının açıklanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

1980’lerde Amerika Birleşik Devletleri’nde gençlerin alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, çetelere üye olma, evlilik dışı çocuk yaşta gebelikler gibi artan olumsuz davranışlarının durdurulması veya azaltılması için bir şeyler yapılmalı çağrısında bulunulmuştur. Bu durum karşısında risk altındaki gençler için şehir destekli park ve rekreasyon programları (park and recreation programs-PARDS) geliştirilmiş ve yeniden tanımlanmıştır (Wit ve Crompton, 2003).1990’larda “çocuklar için değil, çocuklarla birlikte” anlayışından ve gençlerin kaynakları tüketen değil besleyen bireyler olarak görülmesi fikrinden yola çıkılmıştır (Hellison ve Martinek, 2006; akt.Ward ve Parker, 2013). 1990’ların ortalarından başlayarak PARD programlarının odağı,yalnızca risk altında olan gençlerin olumsuz davranışlarını azaltmak için tasarlanan basit programların ötesine taşınarak, tüm gençleri kapsayacak şekilde gençlik gelişimi çerçevesinde genişletilmiştir. ABD’deki hizmetlerin ve programların geliştirilmesi için,içinde felsefi bir çerçeve ve ilkeler sistemi barındıran olumlu gençlik gelişimi (Positive Youth Development-PYD) yaklaşımıortaya çıkmıştır (Wit ve Crompton, 2003). Gençliğe yönelik politika ve programların paradigmasında gerçekleşen bu değişiklikler incelendiğinde olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının içeriği üzerinde durulmasının gerekliliği görülmektedir.

Olumlu gençlik gelişimi, gençlerin gelişim sürecinde karşılaştıkları öğrenme güçlüğü, duygudurum bozuklukları, antisosyal davranışlar, başarı ve motivasyon düşüklüğü, alkol, uyuşturucu madde kullanımı, ergenlik gibi olgunlaşma döneminin tetiklediği psiko-sosyal krizler, ihmal, istismar riskleri ve ekonomik yoksunluk gibi problemler üzerine odaklanan yaklaşımların tersine, problemler üzerine odaklanmamaktadır. Olumlu gençlik gelişimi perspektifi, en dezavantajlı koşullara veya en sorunlu geçmişe sahip gençlerin sözde yetersizliklerinden, ziyade açık bir şekilde potansiyellerini vurgulamaktadır (Damon, 2004:14). Olumlu gençlik gelişimi, medikal modelin bir eleştirisi olarak ortaya çıkmış ve gelişimsel sistem teorisine ve ekolojik sistem teorisine vurgu yapan güç temelli bir yaklaşımı temsil etmektedir. (Eccles ve Gootman, 2002). Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı çeşitli şekillerde gençleri etkileyebilecek gelişimsel zorluklar ve tersliklerin varlığını kabul ederken, bunların yerine güçlü yanlara odaklanır.Dünyayı keşfetmeye, yetkinlik kazanmaya ve önemli derecede dünyaya katkıda bulunma kapasitesini elde etmeye istekli çocuklar

vizyonu ile başlar. Bu yaklaşım yetersizlik olarak tanımlanan veya uyumsuz eğilimleri düzeltme, iyileştirme veya tedavi etme yerine, üretim faaliyetlerinde gençleri anlama, eğitime ve meşgul etmeyi amaçlar (Damon, 2004: 15). Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının gençlerin gelişimine odaklanmasının yanında risk altındaki genç nüfus açısından düşünüldüğünde bu yaklaşım temelinde yapılacak programların koruyucu-önleyici etkisinin olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Gambone ve diğ. (2001:1-2) olumlu gençlik gelişiminin arkasındaki düşünceyi şöyle ifade etmiştir: Gençler onlara dokunan aile, topluluk ve diğer kurumlardan gelen desteklere ve kaynaklara bağlı olarak gelişim gösteren varlıklardır. Destekler ve fırsatlar çok olduğunda, gençler gelişirler ve gelişebilirler. Çevreleri yetersiz olduğunda veya tükendiğinde ise gençler gelişme ve ilerleme eğilimi gösteremezler (akt. Wit ve Crompton, 2003:4).Buradan da anlaşıldığı üzere, olumlu gençlik gelişimi insan gelişiminin şekil alabilirliğini/yoğrulabilirliğini vurgulamaktadır ve tüm gençlerin değişim için potansiyeli olduğunu kabul etmektedir. İnsani gelişimi sağlayabilmek için gençlerin kaynaklarla eşit şekilde buluşturulmaları durumunda olumlu gelişimin zaman içinde sağlıklı bir şekilde işlevsellik kazanacağı ve sistematik olarak artış göstereceği vurgulanmaktadır (Silbereisen ve Lerner, 2007).Bu bakış açısıyla Lerner ve diğ. (2005), gençlik gelişimi anlayışının sadece istenmeyen davranışların önlenmesi hakkında olmadığını, önemli olanın istenen sonuçlara ulaşmak hakkında olduğunun altını çizmektedir. Bunun yanında gelişimsel çıktılarının, birey ve çevresi arasındaki etkileşimin bir sonucu olduğunu savunmuşlardır. Tüm bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı açısından, gençler ile bu gençlerin yaşadıkları sorun ve gereksinimler, gerekli imkanların sağlanması ile olumlu fırsatlara dönüştürülebilecek unsurlar olarak ele alınmakta ve gelişim sağlamak esas hedef olarak görülmektedir.Damon (2004)'ın da ifade ettiği gibi, olumlu gençlik gelişimi bakış açısı, çözülmesi gereken bir problem olarak değil, gelişimin sağlanması için kaynak olarak kabul edilmektedir. Olumlu gençlik gelişimi kuramı içinde genellikle güçleriyle veya varlıklarıyla ön plana çıkarılan gençlerin gelişimsel kaynaklara sahip olmaları üzerine odaklanılmaktadır. Bu güçler/varlıklar gençlerin zorlu koşullara direnmek için dayanıklılıklarını artırarak mevcut ve gelecekteki iyilik hallerine katkıda bulunabilir (Damon, 2004). Özellikle okul çağındaki gençlerin okul dışı zamanlarda suçun yoğun olduğu yoksul bölgelerde suçlu davranışın görülme oranlarının fazla olması göz önüne alındığında risk altındaki genç nüfusa yönelik olarak olumlu gençlik gelişimi temelinde yapılacak olan

etkinlikler çocukların korunması, risklerin azaltılması ve zorlukları yenme gücünün kazanılmasında önemli bir yere sahiptir (Lopez ve diğ., 2015).

Holt (2008) olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının bağıllık duygusu olmayan gençlerin yeniden bağ kurmaları için belirli bir gençlik dönüşümü üzerine temellendiğini belirtmiştir. Zarar azaltılmasından varlık inşasına doğru kayan paradigmada, yetişkin-genç ilişkilerini olumlu yönde destekleyen, beceri gelişimi sağlayan etkinliklerin teşviki gibi faaliyetleri içeren fırsatların gençlere sağlanması üzerinde durulmaktadır (Lerner ve diğ., 2005; Roth ve Brooks-Gunn, 2003).Eğitim ve aile hayatı dışında kalan zamanlar özellikle gençlerin çeşitli etkinliklerde yer almalarının olumlu gelişim için fırsatların sunulmasında önemlibir yere sahiptir. Olumlu gençlik gelişimine ilişkin bu görüşlere bakıldığında, gençlerin içinde buldukları spor etkinliklerinin, onların yaşamlarını büyük ölçüde etkileme potansiyeli olduğu görülmektedir. Bu gençlerin yaşamlarına farklı boyutlarda etki edebilecek olan spor etkinliklerinin önemli rol oynayabileceği söylenebilir.

Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı tanımlanmasında Lerner ve diğ. (2005: 22), genç insanların güçlerini bir araya getiren ve bu gelişimsel araçlarla genç insanlarda gelişen beş temel özelliği sıralamıştır. Bunlar; yetkinlik (competence), güven (confidence), karakter (character), bağ (connection), önemseme ve şefkat gösterme (caring and compassion)dir. Yetkinlik, sosyal (çatışma çözümü gibi kişilerarası becerilere yansıyan), akademik (okul puanı, sınav sonuçları gibi), bilişsel (karar verme kabiliyeti ve mesleki alanlar (çalışma alışkanlıkları ve kariyer seçimi gibi) gibi spesifik gelişimsel alanlarda olumlu bir gelişim olarak algılanmaktadır. Güven, genel olumlu öz-değer, öz yeterlilik, baskın inançlara karşı olumlu kendilik algısını ifade eder. Bağ, akranlar, aile, okul ve komşular gibi kişinin gelişimine katkıda bulunacak insanlarla ve kurumlarla karşılıklı olarak değişim içinde yakın ilişki kurulmasıdır. Karakter, sosyal ve kültürel kurallara saygı ve bir anlamda sahip olduğu (ahlaki olarak) doğru ve yanlış algısı, doğru davranış için standartlara sahip olunmasıdır. Önemseme diğer insanlar için empati ve sempati algısına sahip olunmasıdır (Lerner, 2004, Roth ve Brooks-Gunn, 2003, akt.Lerner ve diğ., 2005: 23). Bu kavramlar açısından düşünüldüğünde, gençlerin içinde yer aldıkları spor etkinliklerinin, onların yetkinlik ve güven duyguları, karakter gelişimleri ve bağ kurabilme becerileri, önemseme ve şefkat gösterme gibi özellikleri bakımından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bu konuya çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı biçimde yer verilmektedir.

Olumlu Gençlik Gelişimde Bir Araç Olarak Spor

Gençlerin olumlu gelişimleri açısından spor etkinliklerinin yerinin anlaşılabilmesi için çalışmada öncelikle Türkiye’de gençlik politikası bağlamında kent ortamında çocuk ve gençlere yönelik sosyal-kültürel ve sportif etkinlik olanaklarına kısaca yer verilmesi uygun görülmektedir.

Türkiye’de birçok alanda olduğu gibi, çocuklara ve gençlere yönelik olarak okullarındaki etkinlikler dışında boş zamanlarında içinde yer alabilecekleri çeşitli fırsatlar Gençlik ve Spor Bakanlığı, belediyeler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektör tarafından sağlanmaktadır. UNICEF’in hazırlamış olduğu Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu (2011)’na göre elde istatistik bulunmamakla birlikte, çocuk ve gençlere sunulan tesis ve imkânlar, özellikle yoksul ve kalabalık kentsel ortamlarda Avrupa standartlarına göre çok sınırlı kalmaktadır. Gençlik ve Spor Bakanlığı’na bağlı gençlik merkezlerinin yalnızca üçte birinin kendisine ait tesisinin bulunduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla, bu merkezler çocuk ve gençlerin ancak çok küçük bir bölümüne ulaşabilmektedir. Çocuk ve gençlerin, söz edilen bu etkinliklere katılma fırsatlarından yararlanmaları açısından ise, yaş gruplarına göre dağılımları hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır.

Öte yandan, UNDP’nin “Türkiye’de Gençlik” başlıklı 2008 Ulusal İnsani Kalkınma Raporu’nda, “Türkiye’nin bugünkü daha ziyade sorun temelli sektörel yaklaşımın ötesine geçip kapsamlı bir gençlik politikasına ve takibi sağlayacak kurumlara yönelmesi gerektiği” belirtilmektedir. Bu çerçevede oluşturulan Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın, ulusal gençlik politikalarına kapsamlı biçimde yön vermesi beklenmektedir.

Bu konuya ilişkin olarak, 638 sayılı Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 18 inci maddesinde yer alan “gençleri ve sporu doğrudan veya dolaylı etkileyen politika ve faaliyetleri yürüten kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması” amacına hizmet edecek şekilde, Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi hazırlanmıştır. Türkiye’de çocuk ve gençlere yönelik spor etkinliklerinin oluşturulması ve geliştirilmesinde de bu belgede yer alan esaslar göz önünde bulundurulmaktadır.

Gençlerin, içinde yer aldıkları spor etkinliklerinin onların yaşamlarına farklı biçimlerde yansiyebileceği üzerinde daha önce tartışılmıştı. Bu yansımaların gençlerin gelişimlerinde olumlu bir yere sahip olmasına ilişkin bazı araştırmalar mevcuttur. Özellikle de olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının içinde yer alan ve daha önce de söz edilen beş kavram olan yetkinlik, güven, karakter, bağ, önemseme ve

şefkat gösterme açısından bakıldığında, spor etkinliklerinin gençlerin yaşamları açısından önemi görülmektedir.

Günlük yaşamımızın bir parçası olması gerektiği profesyonellerce ifade edilen sporun içeriğine baktığımızda da aslında yaşamımıza ilişkin pek çok unsuru birarada barındırdığı görülmektedir. Bu açıdan sporun tanımına bakıldığında fiziksel, psikolojik ve sosyolojik sonuçları olan, sosyal ilişkileri de içeren geniş kapsamlı bir süreci tanımlayan kolektif bir kelime olarak ifade edilmektedir (Coalter ve diğ., 2000:8). Turnidge, Côté ve Hancock (2014) olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının gençlerin spor deneyimleri anlayışının iyileştirilmesi için teorik bir çerçeve sunduğunu ifade etmişlerdir. Spor temelli olumlu gelişim programları, gençlik gelişiminde olumlu sonuçları elde etmek için sporun benzersiz bir araç olduğu inancı temeline dayanmaktadır (Coakley, 2011;Fraser-Thomas ve diğ., 2005; Turnidge, Côté ve Hancock, 2014).Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımında öne çıkan temel özelliklerden yetkinlik (competence), güven (confidence), karakter (character), bağ (connection), önemseme ve şefkat (caring and compassion) gösterme gibi özelliklerin geliştirilmesi gençlerin; kendilerine, ailelerine, topluma ve sivil toplum örgütlerine olumlu katkılar vermelerine, olumlu davranışın gelişmesine ve risk davranışının azalmasına yol açar (Lerner ve diğ., 2005). Yapılan bir araştırmada 5., 6. ve 7. sınıfa giden yaş ortalaması 11 olan 1112 ergenin (%56.8'si kız, %43.2'si erkek) spor faaliyetine katılma ve katılmama durumuna göre olumlu gençlik gelişimi (yeterlilik, güven, karakter, bağ, önemsemedeki gelişime göre) farklılıklarına bakmışlardır. Spora katılan öğrencilerin olumlu gençlik gelişimi, spora katılmayanlardan önemli derecede yüksek çıkmıştır (Zarrett ve diğ., 2008).Fraser-Thomas, Côté ve Deakin(2005)'a göre spor gençlerin gelişimsel açıdan olumlu deneyimler kazanma yoluyla kendilerine hedefler oluşturmalarını sağlamaktadır. Bunun yanında spora katılımın akademik başarı, liderlik becerilerinin gelişimi ve benlik saygısında artışı sağlaması gibi birçok olumlu sonuçla bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Örneğin Reid ve diğ. (1994:5)'nin, Kanadalı risk altındaki gençlerle ilgili yapmış oldukları çalışmalarında; fiziksel etkinliklerin/boş zaman etkinliğinin; benlik saygısının gelişmesinde olumlu rol modelleri sağlaması, takım çalışmasını ve sosyal becerileri öğretmesi, özgüven sağlaması, ait olma duygusuna yanıt vermesi, hastalıklardaki risk faktörlerini azaltması, gençlik için yapıcı etkisi, stres atma aracı olması, olumlu ahlak ve değerlerin kazanılması, bilişsel gelişim, liderlik ve yaşam becerilerinin öğrenimi, ırksal bütünleşme için fırsat oluşturması, kültürel farkındalığı

artırması, topluluk hissini sağlaması, aile desteğini geliştirmesi ve gençlerin sağlıklı olmasını teşvik etmesi konularında yardımcı olduğunu ortaya koymuşlardır.

Olumlu gençlik gelişimi spor gibi etkin bir araçla okul, ev/aile gibi alanlarda beceri edinimini sağlayacağı gibi, sağlıklı ve uyumlu sonuçlar elde edilmesini de sağlar. Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımında hedeflenen çıktılar Weiss (2008:440) tarafından şöyle ifade edilmiştir: Karakter (saygı, sportmenlik gibi), sosyal yetkinlik (işbirliği, liderlik gibi), duygusal düzenleme (öz kontrol, empati gibi) ve davranışsal beceriler (girişimcilik, azim gibi). Sosyal bağlam özellikleri psikolojik ve fiziksel olarak güvenli çevreler, uygun yapılar, destekleyici ilişkileri, aidiyet için fırsatları olumlu sosyal normlar, özerklik ve seçim için destek, beceri inşası için fırsatlar, aile, okul ve toplum genelinde bütünleştirici deneyimler için fırsatları içerir. Bu sonuçların, gençlerin gelişiminin sağlanması için gençlik spor psikolojisi içindeki programlı araştırmalarla uyumlu olduğu görülmektedir (Weiss, 2008:440). Burada ifade edilen olumlu gelişimsel sonuçların farklı yaşam koşullarına sahip tüm gençler için sağlanması dezavantajlı koşullarda olan gençler açısından bir fırsat olarak değerlendirilmeli ve bu çerçevede program ve etkinliklerin planlanması gereklidir.

Olumlu gençlik gelişimi fırsatları özellikle fiziksel sağlık ve akademik gelişimde dezavantajlı koşullardaki düşük gelirli gençler için hayati önem taşımaktadır. Bu dezavantajlar fiziksel açıdan aktif olunması için fırsatlar gibi kaynakların yokluğuyla karakterize edilen koşullarla büyük oranda bağlantılıdır (Kroenke, 2008). Olumlu gençlik gelişimi temelindeki programlar sınırlı olan maddi ve sosyal kaynaklara ve ayrıca fiziksel etkinliklere erişim gücünün düşük akademik başarıya ve sağlık sorunlarına sahip, zayıf kiloda, obezite ve depresyon eğilimi olan düşük gelirli nüfuslarda olumlu sonuçlar elde edilmesi için imkan sunar (Kroenke, 2008; McDonough ve diğ., 2013:432). Eccles ve Gootman (2002), düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip gençlerin, kişisel ve sosyal varlıklarını inşa etmelerinde ve fiziksel etkinlik için çevresel engellerin üstesinden gelmelerinde yardımcı olan, iyi tasarlanmış, olumlu gençlik gelişimi programlarına katılmaları için fırsatlar sunulmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin Fredricks ve Eccles (2006) farklı ekonomik düzeylerdeki 11. sınıfa giden gençlerle yapmış oldukları çalışmada okul dışı zamanlarda toplum yararına olduğu düşünülen okul kulüpleri, spor ve gönüllülük faaliyetleri olmak üzere üç farklı etkinliğe katılanların benlik saygıları ve güçlü yanları arasındaki ilişkiye yönelik sonuçlar elde etmişlerdir. Buna göre özellikle benlik saygısı olmak üzere, akademik başarı, psikolojik özellikler ve davranışlar üzerinde, spor etkinliklerine düzenli katılımın olumlu etkilerinin olduğu bulunmuştur.

Spor eğitmenlerinin gençlik sporlarında kişiSEL karakter gelişimi (genel anlamda fiziksel iyilik halinin geliştirilmesi, 6zgüveni, benlik saygısını ve olumlu vücut imajını arttırması, disiplin, takım çalışması ve sorumluluk gibi), risk altındaki nüfustaki dönüşümler (temel değerler ve amaçlar etrafında yaşamlarını yapılandırması, gençleri sokaklardan uzaklaştırması ve yetişkinlerin kontrolündeki ortamlara sevk etmesi, gençlere öz kontrol, otoriteye itaat ve kurallara uyumu 6đretmesi, olumlu yetişkin rol modelleri sağlama gibi) sağlamaktadır(Coalter, 2007; akt. Coakley, 2011).Bununla birlikte, spor etkinliklerinde düzenli olarak yer almak, gençlerin gelecek yaşamlarında onlara hem maddi hem de manevi getiriler sağlayacak bir nevi sosyal sermaye olması açısından önem taşımaktadır. Coalter, (2007; akt. Coakley, 2011)'in de belirttiği gibi, gelecekteki mesleki başarı ve sivil katılıma rehberlik eden sosyal sermayenin geliştirilmesi de (sosyal ve kültürel sermaye ediniminde kullanılabilir fiziksel sermaye oluşturması, eğitimde başarı için teşvik sağlaması, sosyal ağların oluşumunu kolaylaştırması, sporda başarılı olma, üstün olma arzusunu teşvik etmesi gibi)sağlanmaktadır. Özetle, kişiSEL karakter gelişimi, risk altındaki nüfustaki dönüşümler ve sosyal sermayenin geliştirilmesi dahil olmak üzere üç ana kategoriye vurgu yapmaktadırlar.

Tüm bunlara bakıldığında, gençlerin olumlu gelişimleri açısından spor etkinliklerinin yerinin ve bu spor etkinliklerinin gençlerin yaşamlarına hangi boyutlarda etki ettiğinin anlaşılması konusunda nicel araştırma yöntemiyle yapılmış birçok çalışmadan yukarıda örnekler verilmiştir. Ancak bu konuda yapılmış olan nitel araştırmalar oldukça az sayıdadır. Bu nedenle de gençlerin olumlu gelişimlerine sporun yansımalarını nasıl gördüklerini kendilerinin dilinden anlamak önemlidir.

ÇALIşMANIN AMACI

Ankara İli'nin Altındağ İlçesi'nde yaşamakta olan ve spor etkinliklerinde yer alan gençlerle gerçekleştirilen bu çalışmada, gençlerin bu spor etkinlikleriyle, olumlu gençlik gelişimi arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek amaçlanmaktadır. Aynı zamanda, olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının içinde yer alan yetkinlik, güven, karakter, bağ, önemseme ve şefkat kavramlarının, bu gençlerin spor etkinliklerinde yer almalarından sonra nasıl bir hal aldığının anlaşılması amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Odak grup çalışması Ankara'nın sosyal yaşam düzeyi maddi imkansızlıklar nedeniyle düşük olan, yoğun göç nedeniyle gecekondu mahallelerinin olduğu ve sosyal hizmetlerin yeterince ulaştırılmadığı ilçelerinden birinde, sokakta çalıştırılan ve/veya yaşayan çocuk ve gençler, aile bireyleri ile yaşayıp toplumsal imkanlara ulaşmakta engeli olan ya da negatif ayrımcılıkla karşı karşıya kalan çocuk ve gençlere destek olmak amacıyla faaliyet göstermekte olan bir kuruluştan hizmet alan 11-15 yaşlarındaki gönüllü on iki kız çocuğu ile gerçekleştirilmiş olup, bu odak grup çalışmasında yer alan ve gönüllü olan yedi kız çocuğu ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın gerçekleştirildiği derneğin, bölgedeki gençlere yönelik hizmet veren oldukça az sayıda kuruluştan biri olması ve hem ilçenin, hem de derneğin isimlerinin çalışmada yer alması halinde, araştırmacılarla yaşantılarına dair pek çok konuyu paylaşmış olan bu gençlerin gizliliklerinin ihlal edilmesine yol açabileceğinin düşünülmesi nedeniyle, bu bilgilerin gizli tutulması uygun görülmüştür.

Çalışmada yer alan gençlerin dezavantajlı bir grup olarak görülmesine neden olan sosyo-ekonomik ve çevresel koşullarına bu noktada yer vermekte yarar görülmektedir. Yaşadıkları bölge itibarıyla, bu gençler ve aileleri, düşük sosyo-ekonomik düzeye sahiptirler. Babaları, ailede çalışan tek bireydir ve çoğunlukla da serbest meslek sahibi olmaları nedeniyle düzenli bir gelire sahip değillerdir. Gençlerin anneleri ev hanımıdır ve ebeveynlerinin eğitim düzeyi düşüktür. Bir kısmının ise kendilerinden büyük olan kardeşleri, eğitim yaşamlarını yarıda bırakarak aileye ek gelir sağlamak amacıyla erken yaşta çalışmak durumunda kalmışlardır. Yine ekonomik koşullardaki yetersizliklerden dolayı bazılarının kendilerinde veya aile üyelerinde fiziksel veya psikolojik sağlık sorunları bulunmaktadır. Bunlarla birlikte, bu gençlere göre bölgeye özgü bir alt kültürün varlığı söz konusudur ve bölgenin madde bağımlılığı, suç işleme oranları, işsizlik, yoksulluk, yetersiz eğitim ve sağlık olanakları gibi yaşam koşullarına sahip olduğunu düşündüklerini belirten bu gençler, çevresel koşullarından büyük ölçüde etkilenmektedirler.

Kuruluştan hizmet almakta olan genç sayısı her dönem çeşitli nedenlerle (okul dönemi veya tatil dönemi olması vb.) değişiklik göstermekle birlikte ortalama elli civarındadır. Çalışmaya katılım konusunda gönüllülük ilkesinin esas alınması nedeniyle on iki genç odak grup çalışmasında yer almıştır. Kuruluştan hizmet almakta olan gençler hem kızlar hem de erkeklerdir. Bu çalışmada yalnızca kız çocuklarının yer almasının temel nedeni, dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin yaşantılarının cinsiyetlerine göre farklılıklar gösterebileceğinin düşünülmesidir.

Çalışmanın yapıldığı bölgede yaşayan ailelerde kız ve erkek çocuklarının yaşantıları, sahip oldukları yaşam koşulları nedeniyle farklı biçimlerde şekillenebilmektedir. Birçok çalışmada spora katılımda erkeklerin motivasyon, inanç ve katılımının, kadınlardan daha yüksek olduğuna dair bulgular olsa da (Fredricks ve Eccles, 2002), yüksek motivasyon ve inançları ile erkek ve kadınların spora katılım olasılıklarının eşit olup olmadığı ele alınmamaktadır (Dawes, Vest, Simpkins, 2014:1376). Öte yandan kız çocuklarının spor faaliyetlerine katılımının toplumsal yapıdan kaynaklı engelleme ya da teşvik etme durumları göz önüne alındığında bu motivasyon, başarı, inanç faktörü konusunda kesin bir çıkarımda bulunulmamalıdır. Bu çalışmada da kız çocuklarının seçilmesinin nedeni sosyo-kültürel ortamda kız çocuklarının daha eşitsiz bir konumda bulunmaları, erken evlilik riskiyle karşı karşıya kalmaları, kamusal alanda var olmada güçlük çekmeleri, kız çocuğundan beklenen toplumsal cinsiyet rolleri gibi etkenlerle birlikte, kişisel ve kişilerarası değişimlerinin nasıl olduğunu görebilmek açısından önemli olacağı düşünülmesidir.

Katılımcılara öncelikle çalışmanın amaçlarının, kendilerinden beklenenlerin ve gizlilik ilkesinin açıklandığı bilgilendirilmiş onam formları okutulmuş ve imzalanmıştır. Aynı zamanda odak grup çalışması ve derinlemesine görüşmeler esnasında ses kayıt cihazının kullanılması konusunda da katılımcıların onayının alınmasına özen gösterilmiştir.

Görüşmelerin tamamının sonlandırılmasının ardından ise, gençlere böyle bir çalışmaya katkı vermelerinden dolayı motivasyonlarının artırılması amacıyla araştırmacıların kendileri tarafından hazırlanmış olan teşekkür belgeleri verilmiştir.

Kuruluş bünyesinde hem gençlerin derslerine katkı verecek, hem de spor etkinliklerine ilişkin programlar yer almaktadır. Araştırmaya katılan gençler, bu spor etkinliklerinde profesyonelleşmişlerdir.

Gençlerin yaşları ortalama on dört olup liseye devam etmektedirler. Gençler, ortalama üç yıldır dernek bünyesindeki tüm spor faaliyetlerine katılmaktadırlar. Odak grup görüşmesi yapılan on iki genç kızdan dördü kız kardeşlerinin on sekiz yaşında iken (son bir yıl içinde) evlendiklerini belirtmiştir. Ortalama kardeş sayıları ise üçtür.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırma, nitel araştırma deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma deseninin seçilmesinin nedeni, gençlerin, spor faaliyetlerine katılmalarının onların hayatlarına ne gibi yansımaları olduğunun kendi ifadeleriyle anlaşılmasını istenmesidir.

Öncelikle Ağustos 2015 tarihinde Ankara'daki bir kuruluş spor faaliyetlerine katılan 11-15 yaşlarındaki gönüllü olan on iki genç kız ile odak grup çalışması gerçekleştirilmiş ve bu gençlerle gerçekleştirilecek derinlemesine görüşmeler için bir zemin hazırlanmıştır. Daha sonra ise bu odak grup çalışmasında da yer alan ve gönüllü olan yedi genç kız ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir olup görüşme soruları literatürde yer alan bilgiler ve araştırmacıların yaptıkları odak grup görüşmesi sonucunda hazırlanmıştır. Görüşmeler yine ilgili kuruluşa gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın kurgulanma sürecinde kuruluşun başkanı ile görüşülmüş ve yapılması planlanan çalışmanın içeriği hakkında bilgi verilerek hem izin alınmış hem de böyle bir çalışmanın yapılması hakkında düşüncelerine başvurulmuştur. Görüşmeler katılımcıların da onayları alınarak ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerin süresi kırk ile altmış dakika arasındadır. Görüşmelerin deşifreleri, görüşmelerin hemen ardından yapılmış, böylelikle gözlem notlarının da unutulmaması sağlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcılara yöneltilen soruların içeriğine bakıldığında, öncelikle eğitim durumları, boş zaman etkinlikleri, kişilik özellikleri gibi sorulara yer verilerek katılımcıların görüşmeye hazırlanmalarının sağlanmasının amaçlandığı, daha sonra aile özelliklerine ve aile ilişkilerine yönelik soruların yer aldığı görülmektedir. Bunların ardından ise, spor etkinliklerine katılma durumları ile kişilik özellikleri, aile ve sosyal çevre ile ilişkileri, eğitim yaşamları konularında olumlu veya olumsuz ne gibi bağlantılar kurduklarının anlaşılabilmesi açısından geçmişteki ve şimdiki yaşantılarına ve geleceğe yönelik duygu ve düşüncelerine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler, tematik analiz yoluyla araştırmacıların kendileri tarafından çözümlenmiştir. Öncelikle odak grup çalışmasının ve derinlemesine görüşmelerin hemen ardından yapılan deşifreler araştırmacılar tarafından "döne döne okuma" yolu ile defalarca okunmuş ve bu metinlerden bir nevi yeni bir metin elde edilmiştir. Bunun sonucunda ise ana temalar ve alt temalar ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda "Gençlerin Spor Etkinliklerine İlişkin Algıları", "Gençlerin Bireysel Gelişimleri" ve "Gençlerin İlişkileri" olmak üzere üç ana tema ortaya çıkmıştır. Gençlerin Spor Etkinliklerine İlişkin Algıları ana temasının alt temaları "Diğerleri ve Ben" Algısı, Geleceğe Dair Motivasyon, Eğitime Devam Etme Motivasyonu ve Spor Olmasaydı olarak ortaya çıkmıştır. Gençlerin Bireysel Gelişimleri ana temasının alt

temaları Utangaçlıktan Kurtulma, Öfke Kontrolü, Sorumluluk Duygusu, Rol Modeli Olma İsteği olarak ortaya çıkmıştır. Gençlerin ilişkileri ana temasının alt temaları ise, Aile Desteği, Arkadaşlık Deneyimi, Sosyal Çevre Algısı olarak ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan tema ve alt temalara ilişkin yorumları güçlendirebilmek amacıyla katılımcıların bazı ifadelerine değiştirilmeden, olduğu gibi yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki gençlerin, içinde yer aldıkları spor etkinliklerinin yaşantıları ile ilişkisine yönelik olarak elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmektedir. Dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlere yönelik olarak yapılmış bazı araştırma bulguları bulunmaktadır. Örneğin Iwasaki ve diğ. (2014)'ne göre, yüksek riskli ve marjinal koşullarda yaşamak, gençlerin toplum içinde verdikleri önemli bir mücadeledir ve çoğunlukla yaşadıkları kopukluk ve güvensizliğin yaygınlığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Gençlik gelişiminde yalnızca gençlerle bağlantı kurma yeterli değildir, aynı zamanda sistemdeki değişim için yüksek risk altındaki gençlerin ve ailelerinin daha etkin bir şekilde desteklenmesi de gerekmektedir. Dolayısıyla olumlu gençlik gelişimi yaklaşımıyla gençlerin dahil oldukları spor, sanat, kulüp etkinlikleri gibi etkinlikler çeşitlilik gösterirken, bu etkinliklerin gençlerin yaşantılarındaki yeri ve öneminin ortaya konması da önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, gençlerin içinde yer aldıkları spor etkinliklerine ilişkin bulgular, Gençlerin Bireysel Gelişimleri, Gençlerin Bireysel Gelişimleri olmak üzere üç ana tema altında ele alınmıştır. Bu ana temaların ise, alt temaları bulunmaktadır. Gençlerin Spor Etkinliklerine İlişkin Algıları ana teması, "Diğerleri ve Ben" Algısı, Geleceğe Dair Motivasyon, Eğitime Devam Etme Motivasyonu, Spor Olmasaydı alt temalarından; Gençlerin Bireysel Gelişimleri ana teması, Utangaçlıktan Kurtulma, Öfke Kontrolü, Sorumluluk Duygusu, Rol Modeli Olma İsteği alt temalarından ve Gençlerin Bireysel Gelişimleri ana teması da, Aile Desteği, Arkadaşlık Deneyimi, Sosyal Çevre Algısı alt temalarından oluşmaktadır.

1. Gençlerin Spor Etkinliklerine İlişkin Algıları

Çalışma kapsamında yer alan gençlerin katıldıkları spor etkinliklerine ilişkin algılarına bakıldığında, Diğerleri ve Ben Algısı, Geleceğe Dair Motivasyon, Eğitime Devam Etme Motivasyonu ve Spor Olmasaydı olmak üzere dört alt temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu dört alt tema ise, olumlu gençlik gelişimi

yaklaşımının beş temel kavramı olan bağ, önemsemeve şefkat gösterme, güven, yetkinlik ve karakter açısından ele alınmıştır.

“Diğerleri ve Ben” Algısı

Araştırma kapsamındaki gençlerin, içinde yer aldıkları spor etkinliklerine ilişkin algılarına bakıldığında, bu ortamda bulunan kişilere yönelik algılarından ve bu etkinliklerin yaşamlarına yansımalarına ilişkin algılarından söz etmek mümkündür.

Gençler, spor etkinliklerini birlikte gerçekleştirdikleri arkadaşlarına ve öğretmenlerine yönelik olarak genel anlamda olumlu bir algıya sahiptirler. Bu bireylerle karşılıklı olarak birbirlerine destek olduklarını, birbirlerine değer verdiklerini düşünmekte ve hissetmektedirler.

“Çok iyi yani, hepimiz birbirimizin kardeşi gibiyiz. Birimizin sıkıntısı olunca yardım ediyoruz yani, her zaman birlikte gülmeye çalışıyoruz, üzüntümüz olunca da birlikte üzülmüyoruz yani. Birbirimize daha çok kenetlendik, hep birbirimize destek veriyoruz, o yüzden sporun etkisi oldu...Bazen şöyle de düşünüyorum, mesela tezahürat falan etmiyorlar, acaba kaybediyor muyum diye düşünüyorum.. onların bana bağırması, sürekli destek vermesi bana daha çok güç katıyo, daha çok dövüşme hissi veriyo rakibimle, o yüzden daha iyi oluyorum” (Katılımcı 1).

“Burdaki insanların hepsi benim ailem gibiler. Akraba bağımız falan yok ama gerçekten öyleler, hepsi benim annem, babam, abim, ablam gibi. İnsanlara değer verdiğimi anladım” (Katılımcı 3).

Gençlerin bu ifadelerine bakıldığında, olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının barındırdığı kavramlardan özellikle bağ, önemseme ve güvenin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu gençler, benzer etkinliklerde buldukları bireylerle bir bağ kurmakta, birbirlerine güven duymaya başlamakta ve böylelikle özgüven geliştirmeleri de kolaylaşmaktadır. Bununla birlikte, çevreleri tarafından önemsendiklerini hisseden bireylerin çevrelerini önemsemeleri de daha mümkün olmaktadır.

“Hocam benim babam gibidir, onu çok severim, bana babalık da yaptığı oldu gerçekten cidden. Çok iyi insandır... Kim ister ki bu kadar çocuğun dışarda dolaşmasını... İçerde hocamızsa dışarda abimiz oldu bizim, en zor zamanlarımda benim yanımda hocam vardı. Gerçekten babam gibiydi yani, en güzel günlerimde yanımda oldu, ağladığım günlerde yanımda oldu.. parasız kaldığım günlerde bile hocam yanımdaydı... Şampiyon oluyosun, maç alıyosun, annen yanında ama baban yok.. en güzel anılarımda babam da yanımda olsun

isterdim ama yok, hocam vardı babam yerine hep. O yüzden babamı değil de hocamı daha çok seviyorum”(Katılımcı 3).

”Ha işte burada başka kişiler başka tanımadığım insanlar falan kulübe gelmeye başladığından beri daha çok arkadaş çevremle falan işte daha çok utangaçlığım gitti. Mesela şimdi eskisi kadar inatçı değilim. Yani artık bişeylerin sadece benim istediğim gibi olacağını düşünmüyorum artık. Önceden illa benim dediğim olacak diyodum ama şimdi öyle değil. Şimdi hani benim dediğim olsa da aynı şey olmasa da aynı şey falan diye düşünüyorum. Başkalarının düşünceleri de önemli benim için artık. Önceden mesela başkalarının düşüncesi umrumda değil, banane ne düşünüyorsa düşünsün diyodum ama şimdi onların duyguları var, onlar da kırılabilir”(Katılımcı 7).

Gençlerin içinde buldukları zor yaşam koşulları ve aile ilişkileri de göz önünde bulundurulduğunda, spor etkinliklerini birlikte gerçekleştirdikleri arkadaşları ve öğretmenleri ile kurdukları bağın önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Gereksinim duyduklarında bu bireylerden destek görebileceklerine, onlar tarafından önemsendiklerine inanmaları, bu bireylerin güven duygusunu artırmakta, yaşantılarını olumlu yönde etkilemektedir.

Geleceğe Dair Motivasyon

Gençlerin spor etkinliklerine başlamalarıyla birlikte, geleceğe yönelik algılarında önemli değişimler olduğu görülmüştür. Motivasyonlarının arttığı ve özellikle de geleceğe yönelik bir umut beslemeye başladıkları, inançlarının arttığı ve dolayısıyla da daha fazla çaba göstermeye başladıkları görülmüştür. Gençlerin, öncelikle güven duygularının arttığı, özgüvenlerinin geliştiği ve kendi yaşamlarına daha fazla önem vermeye başladıkları görülmektedir.

”Önceden kendime hiç bakmıyodum. Şu an hem sağlığıma filan daha çok önem veriyorum, kendime daha iyi bakıyorum”(Katılımcı 1).

”Spor beni daha güçlü hissettiriyο, düşsem de ayağa kaldırıyo, spor beni güçlendiriyο”(Katılımcı 4).

”... Yaşamımı düzenledi yani disipline soktu. Önceden daha bi düzensizdim işte geç yatarım, sabah geç kalkardım katlığımda saf gibi ortalıklarda falan dolanırdım. Ama erken yattığım zaman daha dinç kalkıyorum sabahları yani spora daha şey”(Katılımcı 7).

”Kendimi önceden dışarda oyun oynarken görüyodum ama şimdi derslerimle,. Hedefime yaklaştığımı düşünüyorum...Ama buraya başlamadan önce hiçbi hedefim yoktu”(Katılımcı 2).

Katılımcı gençlerin bu ifadelerine bakıldığında spor etkinlikleri sayesinde yetkinlik duygularının geliştiği, kendilerini iyi gördükleri yaşam alanları geliştirmeye

başladıkları, spor etkinliklerinin bu olumlu sonuçlara yol açtığına ilişkin bir farkındalıklarının olduğu görülmektedir. Böylelikle aynı zamanda bu gençlerde özgüven artışı ortaya çıkmaya başlamış ve yaptıkları işlere dair daha fazla çaba göstermeleri gerektiği bilincini kazanmaya başlamışlardır. Bu durumu ise ifadelerinde daha çok hırs duygusu ile açıkladıkları görülmektedir.

"Evet hırs, sonradan kazandım. Ben önceden bi şeyi yapamıyosam bırakıyodum. Spora başladım bi şeyi yapıyorsam yapıyorum. Kafama takıyosam yapıyorum. Hırs yani öyle" (Katılımcı 4).

"Önceden çok utanırdım şimdi fazla utanmıyorum. Önceden hiç hırslı değildim şimdi daha hırslı ve daha şeyliyim nasıl desem. Daha hırslıyım yani her şeyi yapcam diye. Daha fazla güven geldi, spora başladığımızda arkadaşlarım falan değişti daha iyi oldu" (Katılımcı 6).

"İşte bayağı bi hırslandım. Yapcam dediğim şeyi yapcam illa yapmadan bırakmam işte. En son maça gittiğimizde işte maçı verdim. Bi dahaki maça öyle bi hazırlanıyorum ki hani o rakip benden korksun falan diyorum öyle" (Katılımcı 7).

Gençlerin bu ifadelerinden, geleceğe yönelik daha umutlu oldukları ve bu umudun artması onlarda daha azimli olmayı beraberinde getirdiği görülmektedir.

Eğitime Devam Etme Motivasyonu

Gençlerin spor etkinliklerinde yer almaya başlamalarını, onların eğitim yaşamlarını sürdürmeleri konusunda önemli bir motivasyon kaynağı olarak gördükleri ifadelerinden açıkça anlaşılabilir. Hem kendileriyle benzer koşullarda olan diğer gençlerle kendilerini kıyaslamaya başlamaları hem de geleceğe yönelik beklenti ve hedeflerinin artması açısından bu konu büyük önem taşımaktadır.

"Eğitim anlamında şöyle bi şey var. Spor olduğu için okumak zorundayım. Aslında bunu bi zorunluluk gibi değil de nasıl söylesem zorunluluk gibi görmüyorum okulu. Spor olduğu için okuyorum zaten mesleğimi elime almam gerekiyo. Aslında spor geliştiriyo aklımızı çünkü mantıklı da düşünebiliyorum bu konuda" (Katılımcı 4).

"Eskiden bu okuldayken derslerime hiç önem vermezdim, ama artık buraya geçince derslerime çok önem verdim, bi de TEOG sınavından dolayı. Kuzenim gibi yüz yetmiş beş puan almak istemiyorum. Hocam olmasaydı kardeşimin okulu biraz zor olurdu, ya da kuzenim anlamıycağı hiçbir şeyi, derslerimize hiçbirimiz önem vermiyecektik, bilinç kazanmamızı sağladı" (Katılımcı 2).

"Spora başlamadan önce derslerime böyle fazla bi önem vermiyordum. Yine çalışkandım ama fazla bi önem vermiyordum" (Katılımcı 7).

Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı açısından bakıldığında ise, özellikle yetkinlik ve karakter kavramlarının bu noktada ön plana çıktığı görülmektedir. Bu gençler kendi yaşamlarının sorumluluğunu alma ve bu doğrultuda ilerleme konusunda gelişim göstermekte, bunu da spor etkinliklerinde yer almalarına dayandırmaktadırlar.

Spor Olmasaydı...

Gençlerin, spor etkinliklerinde yer almamaları durumunda hayatlarının ne durumda olabileceğine ilişkin görüşlerine bakıldığında, bu görüşleri üzerinde özellikle içinde buldukları sosyal çevrenin etkili olduğu görülmektedir. Kendileri gibi spor etkinliklerinde yer almayan gençlerin, şu anki durumlarını olumsuz olarak değerlendirmekte, onların erken yaşta evlenmek durumunda kaldıklarını, eğitimlerini sürdüremediklerini veya kötü alışkanlıklara yönelmelerinden söz etmektedirler. Bu açıdan, spor etkinliklerini bu gençler, mevcut sosyo-kültürel yaşantılarından daha iyi koşullara ulaşmalarını sağlayacak bir kurtarıcı olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

"Spor olmasaydı şuanda ben evde oturup örgü falan örüyo olurdum. Hiç okumak falan umrumda değildi. Yani babam bırakmazdı ama yani şey babamgilde bırakmama izin vermezlerdi ama ne biliyim çevredeki kızlar falan belli. Benimde sonum böyle olacak sonunda nasılsa niye okuyum ki falan derdim. Mesela şuan 15 yaşında bi kızın iki tane çocuğu var. Yani çevre böyle"(Katılımcı 7).

"Spora başlamadan önce hep kendimi esrarcıların içinde görüyodum. Spora başladıktan sonra aynı esrarcıların içinde görmüyorum. Başlamasaydım spora ben de öyle olabilirdim. Zaten spora başlayanlar oldu bir iki gün geldiler sonra bıraktılar esrara başladılar. Birisi 12 yaşındaydı birisi de 16 yaşındaydı"(Katılımcı 5).

"Ben okumazdım heralde ama ben okulu çok seviyom ama spor olmasaydı ben cidden herhalde okumazdım...Çünkü bir iki tane görücü gelir sonra bunlar kaçırır maçırır. İşte hayallerin orda biter okumazsan eğer. Ama beni akrabam var öyle okumak isteyip de okutulmayan yani. Spor olmasaydı belki evlenmiştim, belki hala okuyordum ya da hiç okula gitmiyordum. Bilmiyorum ama genelde bizim akrabalara bakarsak benim yaşımdaki kızların kocası ve çocuğu var. Hiç iyi bişey değil. Kötü ya düşünsenize aynı yaşta ben okuyorum bi geleceğim olacak ama o evde kocasından para bekleyecek saçma yani bilmiyom"(Katılımcı 4).

"Önceden işte şey diyolardı, bu kız evlenir filan diyolardı yani, büyüyünce, bu çevrede her genç kıza derler yani, büyüyünce evlenir hemen gider, şimdi de evlenir gider diyolardı... Okumayabilirdim yani, belki evlenmiş de olabilirdim.

Hayatım şu ankinin tam tersi olabilirdi yani. Okumak yerine, spor yapmak yerine, evde oturmuş evlenmiş olurum herhalde”(Katılımcı 1).

Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımıyla hazırlanan programlara gençlerin katılımı ile ilgili sonuçlara dair yapılan metaanalizlerde ve gözden geçirme çalışmalarında, katılım gösteren gençlerin akademik başarılarında, okula devam ve bağlılıklarında artma, madde kullanımı ve suç davranışı göstermelerinde azalma, sosyal yeterliliklerinde artma ve ruh sağlıklarında iyileşme gibi faydalar ön plana çıkmaktadır (Catalano, Berglund, Ryan, Lonczak ve Hawkins, 2002; Eccles ve Gootman, 2002; Roth, Brook-Gunn, Murray ve Foster, 1998). Bu araştırma bulguları, çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Ayrıca katılımcıların ifadelerine bakıldığında, kendilerine özgü bir değerler sistemi oluşturmaya başladıkları, doğru ile yanlış ayırt edebilme yetisi dolayısıyla da bir karakter geliştirmeye başladıkları da görülmektedir.

2. Gençlerin Bireysel Gelişimleri

Yapılan çalışmalarda gençlerde spora katılımın olumlu gençlik gelişimi açısından bakıldığında, umut dolu bir gelecek sağladığı (Damon, 2004, Schmid ve diğ., 2011), kendi kararını verme motivasyonunu artırdığı (Inoue ve diğ., 2015), gençlerin hayatlarında amaç ve anlam duygusunu sağladığı (Damon, 2008), yani gelişimsel açıdan olumlu birçok sonucunun olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında yer alan ve spor etkinliklerinde yer alan gençlerin bireysel gelişimlerine bakıldığında, öncelikle utangaçlıktan kurtulma alt temasının ön plana çıktığı, daha sonra ise öfke kontrolü, sorumluluk duygusu ve rol modeli olma isteği alt temalarının ortaya çıktığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu dört alt tema da yine olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının beş temel kavramı açısından ele alınmıştır.

Utangaçlıktan Kurtulma

Katılımcı gençlerin ifadelerine bakıldığında, kişilik özelliklerinde özellikle deçekingengi atarak daha girişken olabilme, agresif bir kişilik yapısı yerine daha sakin bir kişilik yapısı geliştirme gibi konuların ön planda olduğu görülmektedir. İçerik kapanıklık yerine girişkenlik özelliklerinin ön plana çıkması bu gençlerin güven duygularının gelişmesiyle yakından ilişkilidir ve bu konuya ilişkin farkındalıkları ise karakter kavramı açısından gösterdikleri gelişimi ortaya koymaktadır.

“Önceden pek konuşmazdım, şimdi daha çok konuşmaya çalışıyorum, daha çok konuşuyorum yani. Yine de sakinim ama. Önceden daha içime kapanıktım ama onu aştım. Sporla oldu. Yani hocalarımın sayesinde de oldu yani. Onlarla

sürekli aktiviteler yaparak, ortam açısından yani, arkadaş grubundan dolayı öyle oldu yani.” (Katılımcı 1).

“Daha sosyal oldum, içime kapanıktım, yani hiçbir şey anlatmazdım, şimdi herkese anlatabiliyorum yani, arkadaşlarıma filan. Kendi yaşadığım şeyleri başkasının bilmesini istemiyordum. Şimdi istiyorum, onlar da bana destek olduğu için, daha çok içimde kalmayıp da dışa vuruyorum.” (Katılımcı 1).

“Galiba, sosyal ortamlarda kendime güvenim var zaten bu da sporla geldi. Her şey spor sayesinde oldu aslında olgunlaştım ama nasıl oldu bilmiyorum”(Katılımcı 4).

“Ama spora başladıktan sonra öyle değil işte anlaşıyoruz şimdi, arkadaşlarım daha da çoğaldı. Başkalarıyla konuşmalarım arttı. Utangaçlığım gitti” (Katılımcı 7).

“Önceden çok utanırdım şimdi fazla utanmıyorum. Önceden hiç hırslı değildim şimdi daha hırslı ve daha şeyliyim nasıl desem. Daha hırslıyım yani her şeyi yapcam diye. Daha fazla güven geldi, spora başladığımızda arkadaşlarım falan değişti daha iyi oldu”(Katılımcı 6).

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, spor etkinliklerinde yer almaya başlamak, bu gençlerin bireysel gelişimleri açısından önemli bir yere sahiptir ve kendilerini daha fazla dış dünyaya ifade edebilmeleri açısından büyük rol oynamaktadır.

Öfke Kontrolü

Gençlerin spor etkinliklerinde yer almaya başlamalarıyla beraber, yalnızca utangaçlık duygularından kurtulmaları değil, aynı zamanda agresifliklerinden de uzaklaşmaları söz konusu olmaktadır. Daha önceden sinirlendikleri pek çok konuda artık daha sakin ve sabırlı olabildiklerini belirten bu gençler, bunun üzerinde spor etkinliklerinde yer almalarının etkili olduğunu düşündüklerini belirtmektedirler.

“Önceden mesela şöyle şeyler olurdu, bizim kızlarla ben hiç muhabbet etmezdim, şöyle biz yan yana bile gelmezdik, hep tartışırdık, hep küserdik.. dedim ya ben agresifim, herkesle kavga ederdim.. sonradan düzeldim zaten” (Katılımcı 3).

“... Yani böyle sinirli olmamayı, utangaç olmamayı öğrendik” (Katılımcı 5).

“Babamgil önceden bana birşey söylediğinde hemen ters cevap veriyordum ama şimdi tamam baba, yaparım baba falan diyorum. Agresifliğim azaldı yani”(Katılımcı 7).

Ergenlik döneminin de belirgin özelliklerinden olan agresiflik gibi olumsuz özelliklerin, spor etkinliklerinin katkısıyla azaltılabilmesi, bu gençlerin yaşamlarında olumlu sonuçlara yol açabilecek bir durumdur. Gençlerin bu konudaki gelişimleri

olumlu gençlik gelişimi yaklaşımının karakter kavramı açısından da ele alındığında, bu bireylerin karakter gelişimleri açısından öfke kontrolünün önemli olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yetkinlik kavramı açısından da konuyu ele alabilmek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında ise, bireylerin yaşadıkları bazı durum veya olaylar karşısında olumsuz duygularını kontrol edebilme yetkinliğine ulaştıkları söylenebilir.

Sorumluluk Duygusu

Katılımcı gençlerin ifadelerinde dikkat çeken bir diğer nokta ise sorumluluk duygusu konusunda kazandıkları farkındalıktır. Spor etkinliklerinde yer almalarının ardından, o ortamdaki arkadaş ilişkilerinde aldıkları sorumlulukların, yaşamlarının diğer alanlarında da kendini göstermeye başladığını düşünen gençlerde özellikle önemseme kavramı gelişmeye başlamış, içinde buldukları toplumda gördüklerini artık önemsediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu gençlerin, çevrelerini önemsemelerinin ve çevreleri tarafından önemsendiklerini hissetmelerinin artmasıyla birlikte, şefkat duygularının da arttığı görülmektedir.

“Evet daha çok sorumluluk alıyorum. Mesela annem bi yere gitti ya kardeşim falan balkona çıktığında direk yani koşup onun sorumluluğu bende direk koşup almaya çalışıyorum o sorumluluğu” (Katılımcı 7).

“Ben erken büyüdüm dedim ya onun nedeni aslında spordan gelen bi şey. Çünkü sporda hani kulübü toplamak beni görevim, eşyaları hazırlamak, kilolarını ayarlamak. Hep sorumluluk sahibiydim. Önceden sorumluluk sahibi değildim. Spora başlayınca oldu. Küçükken değildim mesela. Şimdi sorumluluklarımın üstesinden gelebiliyorum. Ve hani ben her yaş grubuna göre davranabiliyorum. Mesela kulüpteki küçük çocuklara ders verirken onlar gibi düşünüp yapıyorum. Bizim kızlara gelince onlar gibi düşünüp yapıyorum. Yani ortamına göre değişiyö” (Katılımcı 4).

“Çevremdekileri önemsiyorum. Hatta bazen üzülüyorum da. Mesela yaşlılar var, bazıları onlara şey yapıyo, yaşlı muamelesi değil de genç muamelesi, yani hani teyze hadi gel gidelim gel gel gel diye koşturuyorlar onu” (Katılımcı 2).

Fiziksel etkinlik temelli olumlu gençlik gelişimi programlarının olumlu sonuçlarından bir tanesi de akranlar ve yetişkinlerle ilişkilerde sosyal sorumluluğu teşvik etmesi yönündeki beklentidir. Düşük gelirli 479 gençle sosyal sorumluluk ölçeği ile ön test ve son test yapılan bir çalışmada yüksek duygusal desteği olanların bağımsızlık desteği ve sosyal sorumluluk duygusu arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında düşük duygusal desteği olanların ise sosyal sorumluluk ve aidiyet duygusu arasında güçlü bir olumlu ilişki olduğu saptanmıştır (McDonough

ve diğ., 2013: 431). Gençlerin bireysel gelişimleri açısından kişilik özelliklerindeki gelişim kadar önemli bir diğer konu ise, onların rol modeli olma konusundaki farkındalıklarıdır.

Rol Modeli Olma İsteği

Spor etkinliklerinde yer alan gençler, zamanla kendilerine ve çevrelerine yönelik farkındalık geliştirmeye başlamakta, bu etkinliklerin kendi yaşamlarında sağladığı olumlu değişimleri çevrelerindeki diğer bireylerin de deneyimlemesini istemektedirler. Bu duygu da onları, çevrelerindeki bireylere bu etkinliklere yönelmeleri, yaşamlarını değiştirebileceklerini görmeleri konusunda rol modeli olmaya itmektedir. Bu durum ise çevreleri ile karşılıklı olarak birbirlerini önemsediklerinin ve aralarında bir bağ kurulduğunun önemli bir göstergesidir.

“Ben şu an nasıl bir sporcuysam, öğrenciysem, benim de aynı öğrencilerim olsun istiyorum. Kim istemez, herkes ister, ben de istiyorum örnek olmak” (Katılımcı 1).

“Bu çevrede yani genelde arkadaş ortamları, bazı arkadaş ortamları farklı. Yani bi arkadaşın içiyosa, sen de onu gördükçe sen de içmek istiyosun yani, öyle oluyo genelde, örnek aliyosun. O yüzden arkadaşlarımıza burayı anlatıyoruz, işte biz de gelmek istiyoruz filan diyenler oluyo. Bu kulüpteki bütün hocalarımız örnek oluyolar bize. Şey diyolar, siz hep başarılı olacaksınız, hiç yenik düşmeyin falan diyolar yani, her zaman olumlu bakın, sürekli kazanmaya çalışın diyolar, başarılı olmamızı istiyolar onlar da bizim” (Katılımcı 1).

Hansen ve diğ. (2003), gençlerin okul dışında geçirdikleri zamanlarında spora katılımlarının olumsuz rol modeli olabilecek yetişkin ve akranlarıyla etkileşim içinde olmalarına yol açabilecek durumları engelleme imkanı sunduğunun altını çizmiştir. Katılımcı gençlerin ifadelerine bakıldığında da, olumsuz çevre koşullarından sıyrılarak bu etkinliklerde yer almaya başlamalarını yaşamlarında önemli bir değişim olarak gördükleri ve bu olumsuz çevre koşullarında yaşayan tüm bireyler için aynı değişimlerin gerçekleşmesini istedikleri, bunun için çaba gösterdikleri görülmektedir. Kendilerinde bu çabayı gösterebilecek gücü görmeleri, aynı zamanda yetkinlik kazandıklarını, özgüvenlerinin artmaya başlamasıyla birlikte çevrelerindeki diğer bireylerin yaşamlarına da dokunmak istediklerini göstermektedir.

3. Gençlerin İlişkileri

Spor etkinliklerinde yer alan gençlerin ilişkileri aileleri ile, arkadaşları ile ve sosyal çevreleri algısından oluşmaktadır.

Aile Desteği

Spor etkinliklerinde yer alan gençlerin aile ilişkilerine yönelik değerlendirmelerinde, bu etkinliklerin oldukça ön planda olduğu görölmektedir. Bu gençler, elde ettikleri başarılarla ebeveynlerini mutlu etmeye çalışmakta, bu etkinliklerde yer almayan kardeşleri ile kendilerini kıyaslamakta ve kardeşlerinin yaşatamadıkları olumlu duyguları, kendileri ebeveynlerine yaşatmaya çalışmaktadırlar.

Bunların yanı sıra, gençlerin içinde yer aldıkları spor etkinliklerine yönelik ebeveynlerinin, kardeşlerinin ve akrabalarının tutum ve davranışları onlar açısından önemli bir yere sahiptir.

“Annem her zaman git dedi, bırakma dedi, hayatını kurtar dedi. Önceden faklıydı herhalde aile durumları, o yüzden kardeşlerimi gönderememiş olabilir... Annem önceden ablamgilin şeyinden dolayı mutsuz olmuştur yani, ben onu mutlu etmek istiyorum, ona gurur katmak istiyorum yani, onu mutlu etmek istiyorum, gurur duysunlar” (Katılımcı 1).

“Abim desteklemiyor. Sanki bana ne olacan falan diyo. Ne biliyim birden böyle spora olan bağlılığımı gülüyorum ya hani birden somurtuyorum. Yapamazsın senden bi şey olmaz falan diyo hani öyle yani duygularım falan değişıyo. Abimin dediklerine fazla aldırıyorum zaten. Babam ve annem destekliyo öyle” (Katılımcı 7).

Çocuklarının spor etkinliklerinde yer almalarına yönelik olumlu tutum ve davranışlar sergileyen ebeveynlerin, bu çocukların kendilerine daha fazla güvenmelerini sağladığı, daha fazla bağ kurabildiği görölmektedir. Ancak katılım gösteren gençlerin konuya ilişkin duygu ve düşüncelerinde, kardeşlerinin oldukça ön planda olduğu, kardeşlerinin avantaj ve dezavantajlarının, aile içinde ve kendi yaşantılarında önemli etkiye sahip olduğu görölmektedir.

Arkadaşlık Deneyimi

Spor etkinliklerinde yer alan gençlerin, bu etkinliklerde yer almayan diğer arkadaşlarıyla ilişkilerini genel olarak olumsuz değerlendirdikleri söylenebilir. Bunun temel nedenini ise, çoğunlukla arkadaşlarının kendilerini anlamamalarına ve hatta bu tür etkinliklerde aldıkları başarılarından dolayı kıskanmalarına dayandırmaktadırlar. Elde ettikleri başarıları kıskandıkları için kendilerine karşı olumsuz tutum ve davranışlar sergileyen arkadaşlarını önemsemediklerini belirten bu gençler, zaman zaman ise olumsuz arkadaş ilişkilerinden dolayı yalnızlık veya öfke gibi duygulara kapılabilmektedirler. Örneğin Katılımcı 4 bu konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kurallara uyuyom ama bazen böyle sürekli birileri benim üstüme oynuyo. Onu fark edince kızlarla kavga ettiğimde sürekli müdür yardımcısının yanına gidiyom ama hani elimde değil sinirimi bozuyorlar, gülüp geçmek istiyorum ama neymiş ben sporcuym diye bedavaya geçiriyolarmış sınıfı. Yani öyle düşünüyolardı. Bi tane kızı dövdüm o yüzden.. işte bi tane öyle uyum konusunda. Ama öyle bi şey yok sadece performans notumu yükselttiler o da olsun yani Türkiye şampiyonu oldum. O kızı dövdüm işte, şimdi hiç konuşmuyorum. Ben öyleyim çünkü biliyom tekrar konuşsak tekrar bi şey yaparım ben muhatap olmam onlarla öyle”(Katılımcı 4).

Arkadaş ilişkilerine yönelik bu özelliklerine bakıldığında, gençlerin bağ kurma ve güven duyma konusunda güçlükler yaşadıkları görülmektedir.

Bununla birlikte, bu gençler spor etkinliklerine katılmalarıyla birlikte yeni arkadaşlıklar kurmaya başladıklarını ve bunda da sporun önemli bir yerinin olduğunu ifade etmektedirler.

“Çocukluğumda hiç arkadaşım yoktu küçükken 7-8 yaşlarında. Hiç kimse beni sevmiyodu şimdi de yanarımdan ayrılmıyolar. ... (Sporla birlikte) daha çok arkadaşım oldu”(Katılımcı 5).

“Biçok arkadaşım işte nasıl başladın spora, biz de gelsek nasıl olur falan yani gelin dedim bence çok kolay bi şey. Siz de başarısınız, siz de şampiyon olursunuz falan diyorum öyle. Mutlu hissediyorum yani.” (Katılımcı 7).

“Bi de mesela hani bi tane arkadaşım vardı benim, spora başladığımda işte ben de spora gelmek istiyorum falan diyodu. Sonradan biz onu da getirdik spora işte hoca ile konuştu. Şimdi o da geliyo, onla çok iyi anlaşıyoruz. Arkadaşlarım bize de öğret falan diyolar. Ondan sonra bizde bu spora gitmek istiyoruz diyolar, ilgileniyorlar” (Katılımcı 6).

Katılımcı gençlerin ifadelerinden, arkadaşları ile ilişkilerinde sporun önemli bir belirleyici olduğu, sporun bu gençleri birleştirici ve bütünleştirici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Spor etkinliklerinde yer alan gençlerin arkadaş ilişkileri kadar önemli bir diğer konu ise sosyal çevreleri ile olan ilişkileridir.

Sosyal Çevre Algısı

Katılımcı gençlerin sosyal çevreleri ile ilişkilerine bakıldığında, spor etkinliklerinde bir arada buldukları bireyler dışındakilerde zaman geçirmekten kaçındıkları, içinde buldukları çevre koşullarını ve sosyal çevrelerini olumsuz olarak değerlendirdikleri, sosyal çevrelerinin bakış açısıyla kendi bakış açılarının oldukça farklı olduğunu düşündükleri görülmektedir.

"Mesela ben güzel bi şey giydim, saçımı açtım ya yolda yürüyorum arkamdan erkekler laf atıyo böyle. Yani fazla iyi bi çevre değil. Mesela bu çevrede artık 15 yaşına 16 yaşına gelen kızlar evleniyorlar ya. Evlenmemiş kızlara böyle bi bakışlar falan. Yani şey evde kalmış gözüyle falan." (Katılımcı 7).

"Seviyorum bu çevreyi ama şimdi yani bu sokaktaki dikilenleri falan görünce kardeşim için bu çevreden gitmek istiyorum. Yani buradakilerin hallerini görüyoruz, bonzai, esrar falan içiyorlar, içiyorlar sonra ölüyorlar. Şimdi buradan baktığımızda bile görebiliriz yani dikilenleri öyle" (Katılımcı 7).

Sosyal çevre ile ilişkilerine yönelik görüşlerine bakıldığında, bu gençlerin herhangi bir bağ kurdukları veya çevrelerini önemsedikleri düşünülmemekte, sosyal çevreleri ile karşılıklı bir güven ilişkisi içinde olmadıkları görülmektedir. Buna karşın okullarındaki öğretmenleri, oturdukları çevredeki komşuları dahi bu gençlerin yaşamlarında spor etkinliklerinin önemini farkındadırlar ve bu konuda kendilerine destek olmaktadır.

"Okulda mesela sürekli hocalarımız falan spor yapıyo musunuz falan diye soruyorlar. Söyleyince falan çok güzel falan diyorlar. İşte spor yapmak çok güzel, hiç bırakmayın falan diyorlar" (Katılımcı 6).

"En çok akrabalarım değil de, komşularım tarafından önemsendiğimi hissediyorum, abim en çok önemiyo" (Katılımcı 2).

Gençlerin sosyal çevreleri ile ilişkilerine bakıldığında, spor etkinliklerinde yer aldıkları ortamda bulunan bireyler ile olabildiğince olumlu ilişkiler geliştirdikleri, birbirlerini önemsedikleri ve bir bağ geliştirdikleri, ancak bu koşullardan yararlanamayan diğer bireylerle daha olumsuz ve yüzeysel ilişkiler içerisinde oldukları görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımında önemli araçlardan biri olan spor etkinliklerinin özellikle dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin hayatındaki yerine bakıldığında bireysel gelişimleri, spor etkinliklerine ilişkin algıları, aileleri, arkadaşları ve sosyal çevreleri ile ilişkileri açısından olumlu yönde katkıları olduğu görülmektedir.

Bu çerçevede, gençlerin spor etkinliklerine ilişkin algılarına bakıldığında çevrelerindeki bireylerle kurdukları ilişkilerde bağlarının güçlendiği, sosyal anlamda çatışma çözümü gibi kişilerarası becerilere olumlu yansımaları olduğu, yaşadıkları olayları algılamada, değerlendirmede ve karar vermede bilişsel yetkinliklerinde gelişim yaşadıkları görülmektedir. Bununla birlikte spor etkinliklerinde yer almalarının, yaşamlarının birçok alanında kendilerine artılar kattığını düşünen bu gençler, gelecek endişeleri ve geleceğe yönelik planları konusunda da sporun önemli bir yere sahip olduğunu düşünmektedirler.

Bireysel gelişimleri açısından bakıldığında ise spor etkinliklerinde yer almanın, kişilik gelişimi konusunda özellikle günlük yaşam aktivitelerini düzen içerisinde sürdürmeye çalışma, toplum içerisinde yaşama konusunda uyum göstermeye çalışma gibi karakter gelişimi olarak nitelendirilebilecek katkıları olduğu görülmüştür. Ayrıca bu gençlerin yetkinlik duygularının gelişmesiyle, kendilerinin geldikleri noktaya gelebilmeleri için çevrelerindeki diğer yaşlılarına da rol modeli olmaya çalıştıkları görülmektedir.

Spor etkinliklerinde yer alan gençlerin, ailelerinin ve çevrelerinin olumlu tutum ve davranışlarının, hem ilişkilerinin daha olumlu yönde gelişmesine neden olduğu, hem de özgüvenlerine katkıda bulunduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra gençlerin spor etkinliklerinde birlikte yer aldıkları arkadaşları ve öğretmenleri ile ilişkilerinin, onların güven duygularının artmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Ancak bununla birlikte, diğer arkadaş çevreleri ile istedikleri kadar olumlu ilişkiler içinde olmamalarını belirtmeleri, üzerinde durulması ve çözüm önerileri geliştirilmesi gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Spor etkinliklerinde yer alan gençlerin yaşamlarına ilişkin olarak ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda, geliştirilmesi gereken bazı öneriler bu araştırmada sunulmuştur. Bu gençlerin, aileleri, arkadaşları, öğretmenleri ve sosyal çevreleri ile ilişkileri, bu bireylerin yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, öncelikle bu bireylere yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması ve onların spor etkinliklerinin gerekliliği konusundafarkındalık kazanmaları önem taşımaktadır. Bu araştırmada da ortaya çıktığı gibi, ailelerinden spor etkinliklerine yönelik olumlu tutum ve davranışlar gören gençlerin, güven, bağ gibi duyguları gelişim göstermektedir. Bununla birlikte, spor etkinliklerinde yer almayan gençlerin, bu gençlere yönelik olumsuz tutum ve davranışları söz konusudur ve bunu da gençler önemseme ve önemsenme olarak algılamakta ve rol modeli olma yolu ile azaltabilmektedirler. Dolayısıyla spor etkinliklerinin önemine ve hizmet sunduğu amaca yönelik farkındalık sahibi olmanın, bireylerin yaşamları açısından ne kadar önemli olduğu açıktır.

Türkiye açısından bakıldığında, bu konuya yönelik kamu kanalıyla bazı çalışmaların yapıldığı, örneğin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) ve Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB)'nin, iller bazında gençlik merkezlerinde yaptığı çalışmalar öne çıkmaktadır. Ancak yapılan bu çalışmalar, bu gençlerin sorun ve gereksinimlerinin belirlenmesi konusunda sınırlı kalabilmektedir. Bunlar çoğunlukla, spor etkinliklerinde yer alan gençlerin yaşamlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler sunmak yerine,

daha çok sayısal veriler elde etmeyi sağlayan çalışmalardır. Bu da dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin yaşam standartlarının geliştirilmesi konusunda gerekli önlemlerin alınmasını sağlamada yetersiz kalmaktadır.

Bunların yanı sıra, proje bazlı çalışmalar da yer almaktadır. Örneğin bu araştırmanın amacına da oldukça yakın amaçlarla gerçekleştirilen “Spor Eğitimiyle Sosyal Katılımın Desteklenmesi İçin Teknik Yardım Projesi”ne bakıldığında, 2013-2015 yılları arasında Diyarbakır, Batman ve Şanlıurfa’da dezavantajlı 8 bin çocuğun sporla bölgede yaşayan çocukların yaşam standartları ve gelecekteki fırsatlarının geliştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Projenin ekip liderleri sporu bir araç olarak kullanacaklarını, spor eğitiminin çocukların gelişimi için kilit unsur olarak gördüğünü, sporun çocukların hayatlarını yeniden yönlendirmede büyük potansiyele sahip olduğundan hareket ettiklerini ifade etmektedirler. Ayrıca, sporun gençleri sigara, alkol, uyuşturucu gibi alışkanlıklardan ve olumsuz sosyal etkilerden koruduğunu, sporun katılımcılara zorluklarla mücadelede pozitif ve yapıcı bir yol sunduğunu, sosyal bağları güçlendiren sporun negatif sosyal güçlerin etkisini azalttığını dile getirerek, çocukları erken dönemde spora dahil etmenin onların hayatları boyunca toplumda katılımcı ve üretken bireyler olmalarını sağlayacağını bilincinde olarak böyle bir projeye başladığı ifade edilmektedirler. Bu ve benzeri kamusal ve/veya özel girişimlerle yapılan etkinliklerin artması, gençlerin gelişimleri açısından önem taşımaktadır. Ancak bunlar oldukça kısa vadeli projeler olduklarından, daha etkili ve verimli sonuçlar elde etmeyi sağlayacak çalışmaların artırılması gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi açısından ise, bu şekilde başlayan projelerin ilerletilerek daha uzun vadeli ve kapsamlı, yerleşik, sistemli çalışmalar haline getirilmesi gerekmektedir. Lopez ve diğ. (2015:727)'nin de belirttiği gibi günümüzde olumlu gençlik gelişiminin savunucuları olan sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve diğer profesyoneller çocukların güçleri ve zorlukları yenme gücünün artmasını sağlamaya yönelik toplum temelli hizmetler ve müdahaleler için finansman ve politika değişikliğini savunmaktadırlar. Ülkemizde bu alanla ilgilenen profesyonellerin de bu konuda politika ve finansman değişikliği için çeşitli alanlarda çalışmalar yürütmeleri gereklidir.

Öncelikle, yapılacak çalışmaların kanıt temelli olmasının sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmaların gelişimsel çıktılarının ortaya konulması ve kamuya açık biçimde faydalarının ölçülebilmesi için, sistematik biçimde araştırmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için, ilgili bakanlıkların yapacakları ve yaptıkları çalışmaların kurgulanması, gelişimlerinin ve sonuçlarının değerlendirilmesi gibi aşamalarda

akademisyenlerin görüşlerinden yararlanmaları önemlidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bu çalışmaların amaca dönük olmasının yani gençlerin spor etkinliklerinde yer almalarıyla elde edilmesi amaçlanan çıktıların belirlenmesinin sağlanmasıdır. Bu gençler, yoksulluk, göç, sosyal dışlanma gibi dezavantajlı koşullardan etkilenmiş bireylerdir ve spor etkinliklerine katılmak bu bireyler için yalnızca boş zaman etkinliklerinden ibaret değildir. Bu etkinliklere katılmayla birlikte gençlerin, olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı açısından hem olumsuz yaşam koşullarının yarattığı yapısal eşitsizliklere rağmen güçlerine odaklanmaları, hem de diğer yaşlılarıyla fırsat eşitliği yakalamaları mümkün olabilmektedir. Bu nedenle de böylesine önemli bir konunun bilimsel araştırmalar yoluyla öneminin vurgulanması ve yapılan çalışmaların sonuçlarını ortaya koyarak yeni yollar açılması önem taşımaktadır. Bir başka açıdan gençlerin olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı temelinde değerlendirilebilecek etkinliklere katılımları sonucunda hayatlarındaki gelişim ve değişimlerin aile üyeleri tarafından nasıl görüldüğü hakkında çalışmalar yapılması konuya ilişkin çok yönlü bir değerlendirme sağlaması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Camiré, M., Trudel, P. ve Forneris, T. (2014). Examining how model youth sport coaches learn to facilitate positive youth development, *Physical Education and Sport Pedagogy*, 19(1), 1-17.
- Catalano, R. F., Berglund, M. L., Ryan, J. A. M., Lonczak, H. S. ve Hawkins, J. D. (2004). Positive youth development in the united states: Research findings on evaluations of positive youthdevelopment programs. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 98-124.
- Coakley, J. (2011). Youth sports: What counts as “positive development?” *Journal of Sport and Social Issues*, 35, 306-324.
- Coalter, F., Allison, M. ve Taylor, J. (2000). The role of sport in regenerating deprived areas, *University of Edinburgh The Scottish Executive Central Research Unit*.
- Damon, W. (2004). What is positive youth development? *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 13-24.
- Dawes, N. P., Vest , A. ve Simpkins, J. S. (2014). Youth participation in organized and informal sports activities across childhood and adolescence: Exploring the relationships of motivational beliefs, developmental stage and gender, *Journal of Youth Adolescence*, 43, 1374-1388.
- Eccles, J. S. ve Gootman, J.A. (Eds.). (2002). *Community programs to promote youth development*. Washington, DC: National Academy Press.

Fraser-Thomas, J.L., Co'te', J. ve Deakin, J. (2005). Youth sport programs: An avenue to foster positive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy* 10, 19-40.

Fredricks, J.A. ve Eccles, J.S. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations. *Developmental Psychology*, 42, 698-713.

Gençlik ve Spor Bakanlığı, *Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi*, http://www.gsb.gov.tr/public/edit/files/Mevzuat/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf, Erişim Tarihi: 04.03.2016.

Hansen, D. M., Larson, R. W., Dworkin, J. B. (2003). What adolescents learn in organized youth activities: A survey of self-reported developmental experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 13,25-55.

Holt, N.(2008). *Positive youth development through sport*. London: Routledge. <http://sporla-basla.org/hakkimizda/proje-hakkinda/>, Erişim Tarihi: 03.06.2015.

Inoue, Y., Wegner, C. E., Jordan, J. S. ve Funk, D. C. (2015). Relationships Between Self-Determined Motivation and Developmental Outcomes in Sport-Based Positive Youth Development, *Journal of Applied Sport Psychology*, 27 (4), 1-13.

Iwasaki, Y., Springett, J., Dashora, P.,Mclaughlin, A. M. ve Mchugh, T. L., (2014). Youth-Guided Youth Engagement: Participatory Action Research (PAR) With High-Risk, Marginalized Youth, *Child and Youth Services*, 35, 316-342.

Kroenke, C. (2008). Socioeconomic status and health: Youth development and neomaterialist and psychosocial mechanisms. *Social Science & Medicine*, 66, 31-42.

Lerner, R.M., Lerner, J.V., Almerigi, J., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S. ve Eye, A. (2005). Positive youth development, participation in community youth development programs, and community contributions of fifth grade adolescents: Findings from the first wave of the 4-H Study of Positive Youth Development. *Journal of Early Adolescence*, 25, 17-71.

Lopez, A.,Yoder, J.R.,Brisson, D., Lechuga-Pena, S., ve Jenson, J.M., (2015). Development and Validation of a Positive Youth Development Measure: The Bridge-Positive Youth Development,*Research on Social Work Practice*, 25(6), 726-736.

Reid, I., Tremblay, M., Pelletier, R. ve McKay, S. (1994). Impact and benefits of physical activity and recreation on Canadian youth-at-risk. Joint Initiative of the Inter-Provincial Sport and Recreation Council, the Fitness Directorate of Health Canada, and the Canadian Parks and Recreation Association.

Roth, J. ve Brooks-Gunn, J. (2003). What exactly is a youth development program? Answers from research and practice. *Applied Developmental Science*, 7(2), 94-111.

Silbereisen, R. K. ve Lerner, R. M. (2007).*Approaches to Positive Development*. London: SAGE.

Schmid, K. L., Phelps, E., Kiely, M. K., Napolitano, C. N., Boyd, M. C. ve Lerner, R. M. (2011). The role of adolescents' hopeful futures in predicting positive and negative

developmental trajectories: Findings from the 4-H Study of Positive Youth Development, *The Journal of Positive Psychology: Dedicated to furthering research and promoting good practice*, 6 (1), 45-56.

Turnnidge, J., Côté, J. ve Hancock, D.J. (2014). Positive youth development from sport to life: Explicit or implicit transfer?, *Quest*, 66 (2), 203-217.

McDonough, M. H., Ullrich-French, S. ve Smith, A. L. (2013). Social connection and psychological outcomes in a physical activity-based youth development setting. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 83, 431-441.

UNDP Türkiye Ofisi, *Ulusal İnsani Kalkınma Raporu 2008-Türkiye'de Gençlik*.

UNICEF Türkiye Ofisi, *Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu 2011*.

Ward, S. ve Parker, M. (2013). The voice of youth: Atmosphere in positive youth development program, *Physical Education and Sport Pedagogy*, 18 (59), 534-548.

Weiss, M. R. (2008). Field of dreams: Sport as a context for youth development. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 79, 434-449.

Witt, P.A. ve Crompton, J. L. (2003). Positive youth development practices in recreation settings in the United States, *World Leisure Journal*, 45 (2), 4-11.

Zarrett, N., Lerner, R. M., Carrano, J., Fay, K., Peltz, J. S. ve Li, Y. (2008). Variations in adolescent engagement in sports and its influence on positive youth development, (Ed. NL. Holt) , *Positive youth development through sport*. 9-23. New York: Routledge.